

НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЧЕРЕЗ РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ

У статті зазначено важливість розвитку особистості викладача вищого навчального закладу під час психолого-педагогічної підготовки особистості студентів відповідно до сучасних вимог та постійне вдосконалення власних методів викладання – перехід від викладення матеріалу до активної зацікавленості на самодисципліну, саморозвиток та прагнення до досягнення власних цілей.

Ключові слова: саморозвиток; внутрішній потенціал; самодисципліна; відповідальність; університет; цілі.

Постановка проблеми. Українська система навчання постійно в процесі змін, в пошуках найоптимальніших напрямів до якісного професійного знання. На нашу думку, одним із першочергових завдань вищої освіти незалежно від напрямку обраної майбутньої спеціальності студентами, має бути якомога повне розкриття внутрішнього потенціалу особистості, тим самим намагаючись постійно вдосконалювати свої методи викладання, створювати все більшу атмосферу для зацікавленості та прагнення до пізнання чогось нового.

Все більше постає необхідність до використання креативних, інтерактивних, науково-технічних методів викладення матеріалу на основі «Дія-Відповідь», тобто постійний взаємозв'язок «Викладач-Студент» в процесі отримання вищої освіти. Важливим є залучення до безперервного особистісного самовдосконалення не лише студента, але і викладача. Суспільство нині потребує кваліфікованих фахівців, спроможних в першу чергу до активного сприйняття нового, до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення.

Для педагогів вищих навчальних закладів першочерговим завданням стає формування власної особистості з якостями новатор, ініціатор, ентузіаст, тобто все те, що допоможе йому, окрім власних знань, стимулювати молоде покоління до активної позиції у житті, до безперервного саморозвитку, пошуку ідеалів, створення не лише власного добробуту, але й добробуту оточуючих його людей.

Мета статті полягає в розкритті загальних аспектів внутрішнього потенціалу викладача та студента у процесі навчального періоду в університеті.

Аналіз останніх досліджень. Ідеї саморозвитку особистості, її здатності до самовизначення, до самовдосконалення розглянуто в працях М. Бахтіна,

В. Біблера, М. Бердяєва, І. Донцова, І. Канта, С. Рубінштейна, Г. Тульчинського та ін. Наукові засади розуміння самовдосконалення як фактора розвитку особистості з урахуванням ідеї визнання унікальності й цінності особистості, яка має бути суб'єктом освітнього процесу визначили у своїх роботах Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, О. Бодальов, С. Гончаренко, М. Євтух, В. Лозова, О. Савченко, А. Сущенко, А. Троцько, Л. Хомич та ін..

Самовдосконалення як один із факторів розвитку особистості розглядалося корифеями вітчизняної педагогіки та психології Б. Ананьєвим, Л. Виготським, О. Леонтьєвим, А. Макаренком, С. Рубінштейном, В. Сухомлинським, К. Ушинським. Самовдосконалення як найвища форма усвідомленого саморозвитку особистості досліджувалося Н. Макарем, В. Тертичною.

Виклад основного матеріалу. Одним з головних для регулювання свого емоційного та мотиваційного стану викладача є розуміння сутності та значення двох протилежних аспектів: відкладання справи та відповідальність за справу. Прагнення до самодисципліни – важлива складова успішних кроків до поставлених цілей та мрій, відкладання справи на потім тягне за собою ряд негативних аспектів, що ведуть до розчарування [2]. У контексті нашого дослідження – розчарування в знаннях студентів, їхніх прагненнях до пізнання нового та ступеню ентузіазму у житті. Відповідальність за власні кроки та цілі, поставлені в навчальному процесі молодого покоління надають впевненості в своїх діях, вчинках, що сприяє на кращу мотивацію до навчально-виховного процесу та більшого інтересу студентів, засвоєння нових знань та прагнення до саморозвитку. Результат неправильного і правильного реагування має наступний вигляд: відкладання – стрес, відповідальність – впевненість.

Сучасні дослідники та науковці, які займаються проблемою самоповаги, підкреслюють, що факторами, які благотворно впливають на розвиток здорової самоповаги, є самоконтроль та самодисципліна. Відсутність самодисципліни веде до прокрастинації [3].

Таким чином, коли особистість невідкладно або одразу виконує те, що їй необхідно зробити, вона підвищує повагу до себе. Відкладання справ на потім призводить до негативних психологічних ефектів (ще називають демотивацією, розчаруванням). А бар'єри на шляху до своєї мети – це лінь, страх. Аналізуючи взаємодію викладач-студент, бачимо, що сучасні новітні навчальні програми, високі вимоги до майбутніх фахівців змушують викладача не лише подавати матеріал, але й активно заохочувати до значного відсотку самостійної роботи над собою, постійного пошуку нових знань, розуміння своєї ролі у суспільстві, правильне визначення цілей у житті.

Викладач має заохочувати студентів до відповідальності за свої дії, за своє життя в цілому. При цьому починати потрібно з найменшого – виконання самостійної роботи. Не відкладати все до останньої миті, а завжди ставити собі часові рамки для досягнення поставлених завдань та своєчасно їх виконувати, підвищувати ефективність виконуваної роботи та звичку до самодисципліни.

У процесі проходження життєвого ланцюгу мотивації особистості важливо навчити студентів не переступити на демотивацію: ставити чіткі цілі, починаючи з найменшого, бути сповненим ентузіазмом до досягнення запланованих дій та відповідно розмірковувати щодо того, як саме необхідно йти до цілі, використовуючи власний ентузіазм.

Для викладача необхідно пам'ятати ряд основних принципів при роботі зі студентською аудиторією, а саме:

- студенти мають набагато більше внутрішніх здібностей, ніж ті, які вони проявляють у своєму у навчально-виховному житті;
- кожен студент має великий потенціал;
- у студента вже є усі необхідні ресурси для досягнення успіху;
- фокусування на сильні сторони;
- навчання на успішних прикладах, а не на помилках;
- орієнтир не на проблему, а на її вирішення;
- прийняття, відкритість і довіра – ключ до взаємодії;
- спрямованість: з сьогодення у майбутнє;
- легкість, позитив.

«Майбутнє належить тим, хто вірить у силу своєї мрії», «Удача – це залишок після того, як виклався на всі 100 % », «Час – це те, чого ми більше всього хочемо, і невміло використовуємо», «Я – не результат обставин, Я – результат власних рішень», «Щоб дійти до цілі – потрібно йти!». Одні з метафор, які мають бути повсякденною діяльністю у житті молодої людини. У викладачів є необхідність сприяти правильному розумінню цих слів, та зацікавленість до їхнього виконання.

Сучасне суспільство диктує системі вищої професійної освіти запит на розвиток вільної, відповідаль-

ної, комунікативно-активної особистості, яка усвідомлює право вибору і вміє його здійснювати, діє свідомо і відповідально. Якість модернізації сучасної вищої освіти багато в чому залежить від характеру протікання інноваційних процесів і визначається особливостями такої інновації, інноваційним потенціалом середовища і педагогічного колективу. Сам педагог зобов'язаний знаходити, освоювати і адаптувати нові знання, щоб потім навчити цьому своїх студентів. У свою чергу студенти повинні сприймати ці знання активно, інакше у них не сформуються навички самоосвіти, які на сьогодні – чи не єдина стійка особистісна конкурентна перевага. Навчальна діяльність сучасного педагога має бути не чим іншим, як коучінгом: викладач повинен бути більшою мірою тренером, ніж традиційним вчителем [5].

Спрямувати особистість студента на пізнання самого себе, на виявлення власних потенційних ресурсів, на пошук гармонії з собою та світом – одне з пріоритетних завдань освіти України та суспільно-сімейного виховання.

Гармонія з самим собою і з навколишнім світом дає нам відчуття щастя. Ми досягаємо її, коли виправдовується наші очікування від життя в усіх сферах.

Почати працювати за цими напрямками зі студентами допоможе «Колесо життєвого балансу» [1]. Для обчислення гармонії можна використовувати спеціальний метод, який називається колесом життєвого балансу. Метод дозволяє повністю вивчити ваше життя, визначити слабкі місця, над якими треба працювати. Колесо життєвого балансу дозволяє побачити справжні причини проблем і розчарувань. Для складання колеса життєвого балансу потрібно простий аркуш паперу. На ньому необхідно намалювати коло і розділити його на 8 рівних частин. Ці частини – це ваші життєві цінності. У кожної людини вони різні. Це можуть бути сімейні відносини, гроші чи кар'єра, здоров'я та відпочинок і так далі. Варто задуматися і визначити максимально важливі цінності саме для вас. Потім необхідно оцінити задоволеність кожної з частин життя. Для цього використовуйте 10-бальну шкалу. 0 означатиме повну незадоволеність, а 10 – максимальну задоволеність. Причому слідувати потрібно не якимось стандартним вимогам, а особистим відчуттям. Наприклад, ви отримуйте зарплату, якої цілком вистачає для задоволення потреб. Але ваше оточення вважає, що ви повинні заробляти більше. Оцінку слід ставити, виходячи з власних відчуттів. Думка інших не повинна впливати на колесо життєвого балансу.

Таким чином, серед педагогічних здібностей, запропонованих Н. В. Кузьміною [4, с. 294], що сприятимуть розвитку діалогу зі студентами, можна виділити такі:

- прихильність до студентів – це основа у структурі педагогічних здібностей. Йдеться про любов до студентів, прихильне ставлення до них, бажання спілкуватися та працювати з ними. Студенти вельми спостережливі і тонко це відчувають. Зазвичай вони відповідають взаємністю, якщо відчувають прихильність до себе;

– витримка і самоконтроль. Для викладача важливо у будь-якій непередбачуваній ситуації володіти собою, управляти власними емоціями, не втрачати контролю над своєю поведінкою. Велике значення має здатність швидко орієнтуватися, вирішувати, як потрібно поводитися в конкретних умовах;

– здатність постійно перебувати на занятті в гарному настрої. Щоб не трапилося, викладач завжди повинен заходити до аудиторії оптимістично налаштованим, у доброму гуморі, стримуючи негативні емоції. Це надзвичайно важливо, адже психічне самопочуття студентів залежить від настрою викладача, який є сильним психогенним чинником. Якщо викладач зайшов до аудиторії похмурим, незадоволеним – це одразу несприятливо позначається на емоційно-вольовій сфері студентів, гальмує їхню пізнавальну активність на занятті;

– комунікативна здатність – це здатність викладача вибирати правильний стиль педагогічного спілкування і модель взаємин зі студентами (групою або окремим студентом), враховуючи їхні вікові й індивідуальні психологічні особливості. У цьому разі викладачеві необхідно утримуватися від двох крайнощів. Не варто як відчужено ставитися до студентів, постійно підкреслювати відмінність у соціальному статусі, тримати їх «на дистанції», так і не припускати й протилежної помилки – дозволяти псевдодружні стосунки зі студентами, стирати будь-яку соціально-психологічну межу між собою та ними;

– соціально-перцептивні здібності – це педагогічна спостережливість, здатність проникати у внутрішній світ студента. Соціально-перцептивна проникливість пов'язана з тонким розумінням особистості студента та його тимчасового психічного стану. Здібний викладач за ледве помітними ознаками, незначними проявами поведінки і діяльності студента помічає найдрібніші зміни у його внутрішньому світі, правильно інтерпретує, що означають ці зміни;

– сугестивна здатність – це здатність ставити педагогічні вимоги і домагатися їхнього виконання шляхом вольового емоційно-інформаційного впливу на студентів. Сугестивна здатність залежить від розвитку волі викладача, великої впевненості у собі, почуття відповідальності за навчання та виховання студентів; педагогічний такт виявляється у здатності викладача знаходити найдоцільніші міри впливу на студентів, зважаючи на їхні вікові й індивідуальні психологічні особливості та залежно від конкретної педагогічної ситуації. Суть педагогічного такту полягає в умілому поєднанні поваги до студента та вимог-

ливості до нього, довіри та систематичного педагогічного контролю;

– психологічна компетентність – обов'язкова передумова ефективності професійно-педагогічної діяльності викладача, високий рівень якої він може досягнути під час засвоєння певного обсягу психологічних знань й оволодіння технологією педагогічного управління, зокрема вдосконалюючи психолого-педагогічні впливи навчально-виховного змісту.

До сучасних вимог віднесемо також уміння викладача поєднувати наукову та педагогічну роботу зі студентами. Для цього викладачеві слід культивувати у студентів інтерес до проблем науки, підвищувати їхню мотивацію до навчання [7]. Організаційна діяльність полягає в організації виховного впливу на майбутніх фахівців у процесі викладання навчальних дисциплін та в позааудиторній роботі. Вона вміщує такі види робіт: контроль за самостійною роботою студентів, перевірку конспектів, колоквиуми, співбесіди, роботу куратора, керівника студентських наукових гуртків і проблемних груп та ін. Зі зростанням кількості інформації в медичній галузі актуалізується значення контролю за самостійною роботою студентів, адже значний обсяг матеріалу студенти засвоюють самостійно чи в рамках дистанційного навчання. Тут особливо важливою є тісна співпраця між викладачем і студентом: викладач сьогодні все частіше виступає в ролі консультанта, скеровує та спрямовує наукові пошуки студента у потрібне русло; в усьому розмаїтті інформації допомагає йому виокремити конструктивні ідеї, ефективні напрацювання й підходи у галузі медицини.

Висновки. Формування і розвиток особистості студента і викладача вищого навчального закладу під час професійної підготовки доцільно здійснювати шляхом розвитку особистісних і комунікативних здібностей, позитивної «Я-концепції» з метою забезпечення реалізації нових вимог до професійної діяльності педагога – діалогічного підходу, постійного самовдосконалення і саморозвитку власної особистості.

Необхідним і актуальним вбачається подальше розкриття сутності процесу розвитку педагогічної творчості викладачів ВНЗ гуманітарного профілю. У зв'язку з цим необхідно поширити впровадження в практику підвищення кваліфікації викладачів форм, методів і засобів, які розвивають креативні риси особистості педагога. Також заслуговує на увагу вивчення та розробка оптимальних критеріїв результативності їхнього впровадження.

Список використаних джерел

1. Аткинсон Мэрилин. Наука и искусство коучинга : Внутренняя динамика / Мэрилин Аткинсон, Чоис Т. Рае. – пер. с англ. – К. : Companion Group, – 2009. – 208 с.
2. Аткинсон Мэрилин. Пошаговая система : Наука и искусство коучинга / Мэрилин Аткинсон, Чоис Т. Рае. – пер. с англ. – К. : Companion Group, – 2009. – 256 с.
3. Бех И. Д. Особистісно орієнтований підхід : Теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1. – 280 с.
4. Деркач А. А. Акмеологическая культура личности [Текст]: содержание, закономерности, механизмы развития / А. А. Деркач, Е. В. Селезнева. – М. : изд-во Моск. психол. -соц. ин-та ; Воронеж : МОДЭК, 2006. – 496 с. – (Серия «Библиотека психолога»).

5. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 04 / Діденко Олександр Васильович ; Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 201с.
6. Голви Т. Максимальная самореализация : Работа как внутренняя игра / Т. Голви – пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, – 2007. – 264 с.
7. Кови Стивен Р. Семь навыков высокоэффективных людей : Мощные инструменты развития личности / Р. Кови Стивен. – М. : Альпина Бизнес Букс, – 2006. – 375 с.
8. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности / Дж. Уитмор. – пер. с англ. – М. : Международная академия корпоративного управления и бизнеса, – 2005. – с. 168.

Т. Б. Костева,
в. о. доцента кафедри
ЧНУ. ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

НЕОБХОДИМОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ПРЕПОДАВАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ЧЕРЕЗ РАСКРЫТИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА

В статье указано важность развития личности преподавателя высшего учебного заведения при психолого-педагогической подготовке личности студентов в соответствии с современными требованиями и постоянное совершенствование собственных методов преподавания – переход от изложения материала к активной заинтересованности в самодисциплине, саморазвитие и стремление к достижению собственных целей.

Ключевые слова: саморазвитие; внутренний потенциал; самодисциплина; ответственность; университет; цели.

Т. В. Kosteva,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

THE NEED FOR MODERN TEACHING IN HIGHER EDUCATION THROUGH THE DISCLOSURE OF THE POTENTIAL OF THE TEACHER'S PERSONALITY AND THE STUDENTS

The article highlights the importance of the personality development of a teacher at a higher educational institution in the psychological and pedagogical preparation of the student's personality in accordance with modern requirements and the constant self-improvement of his own teaching methods – the transition from the presentation of material to an active interest in self-discipline, self-development and the pursuit of personal goals.

Key words: self-development; internal potential; self-discipline; responsibility; university; goals.

Рецензенти: Мещанинов О. П., д-р пед. наук, професор;
Болюбаши Н. М., канд. пед. наук, доцент кафедри.